

karakteriserer brevvækslingen og ikke mindst de faser, den gennemgår. Noterne til udgivelsen er sparsomme. Især de første 10 breve kunne godt fortjene væsentlig mere kontekst, nogle relevante kommentarer og litteraturhenvisninger samt nogle flere biografiske oplysninger. Her kan suppleres med et par stykker: I brevene 26/1-34 og 19/5-35 omtaler Hal Koch en 'Oskar' og begge gange som et svin. Der er tale om J. Oskar Andersen, hvis professorat Hal Koch endte med at overtage. De blev aldrig gode venner. I brevene af 7/8 og 18/10-35 refererer Hal Koch til en 'Jonas', som var hans gamle klassekammerat fra Metropolitanskolen, Johannes Munck, senere professor i nytestamentlig eksegese i Aarhus og rektor for Aarhus Universitet. En tredje klassekammerat var i øvrigt Franz Blatt, professor i klassisk filologi og også rektor sammesteds. Derudover står Knud Bang anført som præst i Mørke 1936-80. Han var præst og siden provst 1937-72 og døde i 1982.

RIKKE LOUISE PETERS

Til en misbrugets fænomenologi

Thomas De Quincey: En engelsk opiumbrugers bekendelser, Suspiria de Pro-

fundis, Den engelske postvogn, oversat af Hans-Jørgen Birkmose, Klim, 2010, 265 sider, 299,- kr.

Thomas De Quinceys (1785-1859) *En engelsk opiumbrugers bekendelser* var en skandalesucces fra første færd, da den udkom i England i 1821. Bekendelserne udkom anonymt, men blev straks omgæret af en blanding af nyfiken interesse og borgerlig forargelse, der som bekendt har det med af følges ad.

De Quinceys tre tekster *En engelsk opiumbrugers bekendelser, Suspiria de Profundis* og *Den engelske postvogn*, de såkaldte opiumtekster, er netop nyoversat og genudgivet samlet på Forlaget Klim med et efterskrift af Hans-Jørgen Birkmose, der fint beskriver, hvordan offentlighedens forargelse fulgte den klassiske opskrift med at afvise værket under henvisning til, at det kunne lokke ungdommen i fordærv og efter sigende havde været årsag til flere dødsfald. Men som Birkmose også beretter, var der intet glamourøst eller efterstræbelseværdigt ved De Quinceys liv som småsyg opiumdrinker og konstant fattig freelanceskribent.

Alligevel er opiumteksterne lidt af en litterær bedrift og intet mindre end et hovedværk i bekendelses- og misbrugsgenren. Opiumteksterne giver på den ene side mindelser om et værk som

J.-J. Rousseaus *Bekendelser*, på den anden side fortjener de en fornem plads blandt andre kendte litterære stof(mis)brugerens beretninger om afhængighedens forbandelse og velsignelse, f.eks. John Keats, George Coleridge, Charles Baudelaire, André Malraux, William S. Burroughs, Jim Morrison og ikke mindst den tyske forfatter og tænker Ernst Jüngers fænomenele beskrivelser af sit møde med diverse narkotiske stoffer. Alle er de litterær-filosofiske skildringer af misbrugets og rusens natur. Som en æstetisk bearbejdelse af et liv og levned på kanten af samfundets normer er De Quinceys opiumtekster dybt fascinerende læsning. Både for den nyfigne læser og for den seriøse idéhistoriker, hvis hensigter man må formode er noget mere reelle.

Ligesom i Jüngers (1895-1998) *Annäberungen. Drogen und Rausch* (1970) er misbruget kun delvist hovedtemaet i opiumteksterne; det udgør rammen om en skildring af menneskesindets kræfter og tilbøjeligheder og ikke mindst dets afkroge: De ubevidste grænsegne, hvor grænsen mellem drøm og virkelighed bliver flydende og undertiden helt ophører. En sådan undersøgelse kan bære en rationalitetskritik med sig – og gør det også i tilfældet Jünger og De Quincey. Hos begge møder vi den

grundlæggende antagelse, at forholdet mellem den videnskabelige (medicinske, kemiske) beskrivelse af stoffers karakteregenskaber og virkninger og så den fænomenologiske beretning om den oplevede, sansede rus er disproportionalt. En disproportion, der ikke falder ud til videnskabens fordel. Enhver beskrivelse af sammenhængen mellem et narkotisk stofs egenskaber og så selve rusens væsens må bevæge sig fra en videnskabelig til en fænomenologisk eller æstetisk tilgang. Stoffernes fysiske virkninger kan i bund og grund kun beskrives af ægte *insidere*, hvilket slet ikke står til diskussion hos De Quincey: ”for om alt det, der hidtil er skrevet om opium, det være sig af rejsende blandt tyrkerne (der muligvis vil påberåbe sig lovens privilegium som en hævdvunden ret fra Arilds tid) eller medicinske professorer, der skriver ex cathedra – om alt det har jeg kun én eftertrykkelig dom at fælde – løgne! løgne! løgne!” (s. 48).

Hvad er det så, der får intellektuelle som De Quincey, Keats, Baudelaire og Jünger til at kaste sig i armene på narkoen og gang på gang genopleve rusen? Underforstået, at her er den medicinske forklaring om fysisk og psykisk afhængighed ikke tilstrækkelig. Den engelske opiumbruger bekender således: ”Jeg er ofte blevet spurgt, hvordan jeg oprindeligt blev regelmæssig

opiumbruger, og jeg har yderst retfærdigt måttet tåle at blive set ned på i min omgangskreds, fordi det rygtedes, at jeg selv har bragt det lange åremål af lidelser, som jeg må nedfælde, over mit hoved på grund af hengivenhed til denne praksis, som alene skyldtes et ønske om kunstigt at frembringe en tilstand af ophidset nydelse." (s. 14).

Ønsket om kunstigt at frembringe en tilstand af ophidset nydelse beskriver den trang, misbrugeren har til at forsvinde ind i rusen. Det er i den forbindelse interessant se, at De Quincey flere gange sammenligner forholdet til opiummet med et kærlighedsforhold, hvor stoffet er som en kærlig elskerinde, man gang på gang vender tilbage til. Rusen er simpelthen omgæret af romantiske og erotiske metaforer: Man kan 'forsvinde ind i' rusen, man har 'længsel' efter og 'drages' mod stoffet, stoffet giver én den højeste form for 'nydelse' osv. Hos Jünger findes denne smukke sammenligning: "Den første rus såvel som det første kærlighedseventyr kommer det unge menneske for det meste til at opleve ved et tilfælde; disse møder unddrager sig en fast plan. Dionysos' og Afrodites kapel kunne befinde sig i Fortunas tempel." Den første gang er omgæret af mystik, og ligesom de elskende ved stofbrugeren, at det aldrig bliver lige så fantastisk og forunderligt

som første gang.

Denne figur går igen i stort set alle misbrugsfortællinger og læner sig op ad selve genrens grundlæggelsesmyte, nemlig at det er særligt følsomme, kunstneriske og vidnebegærlige gemytter, der er mest disponerede for at forfalde til stofets nydelsesfremkaldende virkning. Denne myte er De Quinceys tekst formodentlig med til at grundlægge. Bag ethvert misbrug ligger der én af følgende to impulser: På den ene side en drift mod viden, selvovervindelse og frihed, på den anden side en længsel efter verdensflugt, smerteophør og selvforglemmelse. Det er forskellen mellem beruselsen og bedøvelsen, mellem at blive 'høj' og at blive 'sløv', mellem ønsket om at fremkalde en "tilstand af ophidset nydelse" og så behovet for at dulme uudholdelige psykiske og fysiske smerter. Hos Jünger er der endda klart tale om et hierarki: Beruselsen (tysk: *Berauschen*) er i familie med *Rausch* (rus) og *Geräusch* (larm, bevægelse) og rummer altid et element af overskud og kreativitet, hvorimod bedøvelsen er den afhængighedsskabende trang til i ensomhed at lindre smerter og ikke mindst de af stoffet fremkaldte abstinenser. Beruselsen rummer et vitalistisk element af aktiv selvudfoldelse, hvorimod bedøvelsen er en reaktiv, apatisk sløvhed præget af dødslængsel.

En af de store styrker ved De Quinceys fortælling er indsigten i, at den ene impuls ikke nødvendigvis udelukker den anden, ja at de måske ligefrem som en livs- og dødslængsel betinger hinanden. Således beskriver han, hvordan hans første møde med opium kom i stand pga. en uudholdelig tandpine, men snart blev det et uundværligt stof, der både kunne lindre hans fysiske smerter og skavanker – som han havde mange af – og (netop derved) frisætte hans oplevelses- og skrivetrang.

Denne skrivetrang udmøntede sig i disse tre tekster, der står som en af det 19. århundredes væsentligste selvbiografiske skildringer af et søgende gemyts rejse til de mørkeste lag af sindet og udgør en vigtig idéhistorisk kilde til undersøgelsen af rusens og misbrugets mange former.

CASPER HARTMANN DAM

**”En retskaffen sjæl,
en tiltalende datter
og en magtfuld nabo”**

Jean Jacques Rousseau: Politiske skrifter, oversat af Niels Amstrup m.fl., efterskrift ved Mikkel Thorup, Klim, 2009, 272 sider, 299,- kr.

I 1755 var ovenstående cocktail ifølge Rousseau ikke blot spræng-

farlig, men den sikre vej til fortabelse for enhver fattig fransk bonde. Det sproglige billede af den nødstedte og isolerede bonde hører hjemme i et samfund, hvor et utal af kunstige hjælpeordninger som handel og finanser, statussymboler, privilegier og luksusvaner har forføjlet selve statens formål: I stedet for at garantere de producerende bønder sikkerhed, broderskab og forventninger om et afkast, så går det sociale liv ud på at hyldede nytteløse despoter, kranskegøfigurer og café-filosoffer.

Så polemisk og konfrontationsøgende er den pen, læseren møder i Rousseaus mange politiske analyser, forslag til forfatninger og forbedringer, der nu for første gang foreligger på dansk i serien *Kulturklassikere* fra Forlaget Klim. Rousseau henter primært sit verbale skyts fra et frihedsbegreb, som han insisterer på at tænke positivt og i forlængelse af staten; frihed er noget, der udfoldes kollektivt og under bestemte rammer – er rammerne ikke på plads, så kan hverken staten, folket eller regenten beteges som frie. I afhandlinger om en forfatning for Korsika, om politisk økonomi og om det borgerkrigsplagede Polens styreform angriber Rousseau således stort set alle samtidige feudale organiseringer, kommer med overvejelser over størrelsen på en republik, opremser